

Vi skal på tidenes sopptur i blomsterenga

Foto: Siri Lie Olsen.

Det er klart for tidenes sopptur.

Sopptur handler ikke bare om kantarell og steinsopp. Nå skal eksperter ut på tidenes sopptur for å lete etter sopper ingen visste at fantes.

Mange fargerike blomster – men kanskje skjuler enda noe mer.

Foto: Siri Lie Olsen.

Se nøye på bildet av blomsterenga. Hvor mange arter ser du? Prestekrage og rødkløver, i alle fall. Rødknapp, kanskje? Hvis du har litt peiling, kjenner du muligens igjen engsmelle og karve og flere andre. Det er et stort mangfold av arter i denne enga. Plantene er lett synlige, men slike tradisjonelle slåtte- og beitemarker huser også et enormt mangfold av arter som er mer eller mindre usynlige for oss: insekter, lav, moser – og ikke minst sopp.

En skattkiste av ukjente arter

I tradisjonelle slåtte- og beitemarker lever det et enormt mangfold av sopp, såkalte beitemarkssopp. De finnes i mange former, farger og størrelser, fra klassiske kantarell-lignende sopper som engvokssopp, til fargeklatter som den knallrøde mønjevokssoppen og fiolett greinkøllesopp, og

pussige fingersopper og jordtunger. Mange av disse har du sikkert verken sett eller hørt om. Til alt overmål er det en rekke arter som enda ikke er oppdaget. Bare de siste årene er det funnet flere titalls nye arter av beitemarkssopp, både i Norge og på verdensbasis. Her ligger det med andre ord en skattkiste av ukjente arter som venter på å bli oppdaget.

Et utvalg av beitemarkssopp: engvokssopp, (ø.t.v.), mønjevokssopp (m.t.v.), fiolett greinkøllesopp (ø.t.h.), gul småfingersopp (n.t.v.) og brunsvart jordtunge (n.t.h.).

Foto: Siri Lie Olsen og John Bjarne Jordal.

Eksperter fra NINA, Miljøfaglig utredning og Norges miljø- og biovitenskapelige universitet er nå i gang med skattejakten. Vårt mål er, helt ubeskjedent, å finne nye arter av beitemarkssopp for Norge og for vitenskapen. For å klare det skal vi ut på tidenes sopptur. Vi skal besøke rundt 70 enger i hele landet – fra nord til sør og fra øst til vest – i løpet av de neste 3 årene for å lete etter nye og ukjente beitemarkssopper.

Jakten på nye beitemarkssopper skal foregå på enger over hele landet.

Sopp-plukking og DNA-analyser

Selve skattejakten skal foregå på to ulike måter. For det første skal vi kartlegge sopp på tradisjonelt vis, hvor vi leter etter fruktlegermer (det vil si selve soppene som er synlige over jorda). Noen av disse fruktlegermene kan artsbestemmes på stedet, noen må plukkes og tas med hjem for å artsbestemmes ved hjelp av mikroskop, og atter andre må sendes til gensekvensering for at vi skal bli helt sikre på hvilken art det er snakk om. For det andre skal vi lete etter ørsmå genetiske spor av sopp i jorda. Biter av DNA som finnes i for eksempel jord eller vann, kalles ofte for miljø-DNA. Jord inneholder DNA fra sopper og andre organismer som lever i nærheten. Ved å samle inn jordprøver og analysere innholdet av miljø-DNA, kan vi få en oversikt over hvilke sopparter som finnes i det aktuelle området.

Fordelen med fruktlegermekartlegging er at vi kan søke målrettet i deler av enga der vi ser at det vokser mye spennende sopp. Jordprøvene er mindre målrettet, for vi vet aldri hva vi får med i en klump med jord, men bruk av miljø-DNA vil hjelpe oss med å fange opp sopper som for eksempel er veldig små eller sjelden danner synlige fruktlegermer. Til sammen håper vi at disse to metodene kan gi oss god oversikt over mangfoldet av sopp i tradisjonelle slåtte- og beitemarker.

På jakt etter fruktlegemer og DNA-spor i jord i Lofoten.

Foto: John Bjarne Jordal.

Forsvinner soppene før vi rekker å finne dem?

Det er moro med skattejakt, men tidenes sopptur preges også av et visst alvor. En rekke beitemarkssopper er sjeldne og truet. Det skyldes at engene de vokser i, er i ferd med å forsvinne mange steder. På den ene siden fører opphør av tradisjonell slått og beite til at engene gror igjen og blir borte. På den andre siden kan også intensivt bruk i form av pløying, gjødsling med kunstgjødsel og sprøyting utgjøre en trussel. Når engene forsvinner, forsvinner også mangfoldet av beitemarkssopp. Det betyr at vi står i fare for å miste et unikt artsmangfold vi ikke engang kjenner.

Ikke bli overrasket dersom du i løpet av høsten oppdager at noen går manngard på enga i nabolaget ditt. Det er bare våre eksperter som er ute på sopptur. Forhåpentligvis kan skattejakten vår fylle en del av kunnskapshullene knyttet til det skjulte biologiske mangfoldet av sopp i tradisjonelle slåtte- og beitemarker, noe som igjen gjør oss bedre rustet til å ta vare på disse artene. Kanskje finnes nye arter for Norge eller for vitenskapen på en eng nær deg?

Dette prosjektet er finansiert av Artsdatabanken. Tusen takk til alle grunneiere som lar oss lete etter sopp og ta jordprøver på slåtte- og beitemarker over hele landet.

Om forskning.no

Forskning.no er en nettavis med norske og internasjonale forskningsnyheter.

UNG.forskning.no er nyheter om forskning for barn og unge.